

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii
„BISERICA și ȘCOLA.”

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Spiritul creștin în timpul gónei împăratului Dioclețian.

Au neapărat multă înfrurire asupra omului vremurilor și împrejurările, ce vin după vremuri asupra lui. Cu toate acestea, așa credem noi, că nu greșim, dacă cutezăm a afirmă, că rola hotărâtorie în mersul omului spre dezvoltarea și perfecțiunea sa în spirit creștinesc, o are o altă putere și anume: puterea de rezistență, capacitatea și tăria omului de a se dezvolta prin sine însuși, făcându-se pe sine organ în serviciul voinții lui Dumnezeu, și a misiunii, pe carea este chemat a-o realiza pe acest pământ.

Acastă convingere ni-se impune privind asupra trecutului bisericeii Domnului atât în timpuri de pace, cât și în vremurile gónelor ei celor multe.

Privim de astă dată la timpul, în carele împăratul Dioclețian a pornit cu toată asprimea focului și sabiei gónă asupra creștinilor. Acastă gónă ni-se pare mai caracteristică în felul ei decât cele anterioare, și cele ce o-au urmat, și mai bogată în învățatură pentru spiritul, cu care o-au suportat creștinii, ca să se dovedească pentru vecinicia, că biserica Domnului poate se fie gonită și asuprită, — dar nu poate fi nici odată biruită.

Biruința și triumful, cu carele a eșit biserica din această gónă, precum putem înțelege noi lucru, — avem a-l atribui cu deosebire urmatórelor două momente și anume: a) biserica Domnului pe timpul domniei împăratului Dioclețian avea deja un frumos trecut al vieții și dezvoltării sale istorice, și b) în această gónă mâna cea atotputernică a lui Dumnezeu a voit și a dispus, ca lupta creștinismului cu păgânismul să fie pentru totdeauna decizivă, și să se apropie timpul, în carele biserica prin propriile ei forțe și cu ajutorul lui Dumnezeu să devină liberă în exercițiul funcțiilor și misiunii sale.

După înfricoșatele góne, prin cari trebuira să treacă creștinii până la anul 260, — cu anul acesta,

și anume cu suirea lui Gallien pe tronul împăraților romani, se începe pentru creștini în întregul stat roman o eră de toleranță, — întru atâta, încât dela această epoca creștinii nu sunt persecutați. Acest timp de toleranță provenit mai cu seamă din împrejurarea, că statul roman era ocupat cu apărarea granițelor imperiului contra năvălirilor barbare, — creștinii îl folosesc pentru a-se organiza și disciplina și a-și forma modul de gândire și acțiune pentru toate împrejurările în spiritul evangheliei Domnului.

Prin această ținută, creștinii s'au împus societății păgâne; și Eusebiu istorisește în cartea a opta a istoriei sale, că „abia se poate spune de câtă viață și libertate se bucura în întregă lumea, înainte de góna lui Dioclețian adevărata învățatură a lui Dumnezeu propagată lumii prin Mantuitorul Christos. Chiar și Domnitorii se aretau cu bună voință către ai noștri (cătră creștini); le încredințau provincii pentru administrare și îi dispensau de datorința de a jertfi deilor păgâni, și chiar de a asista la jertfe. Chiar și în palatele împărătesci se putea cineva dechiara pre față prin cuvânt și prin faptă, că aparțin religiunii creștine; și tocma acești funcționari creștini steteau în deosebită grație inaintea împăraților.”

În această situațiune a aflat Dioclețian pe creștini la suirea sa pe tron la anul 284, și această situațiune o susține și densul timp de aproape 20 de ani, — așa încât se credea, că împăratul urmărește o înțeleptă politică de stat în faptul, că tolerează pre creștini, cari pe timpul său erau o însemnată putere în statul roman, și cari se afirmaseră în stat atât ca cetățeni, cât și ca funcționari de stat, ca un element de ordine, ca ómeni luminați și de omenie.

Se înțelege de sine, că creștinismul, găsindu-se în această situațiune, înainta și se valora prin puterea spirituală-morală, pe carea o esercea asupra credincioșilor săi, — er păgânismul cu instituțiunile sale mergea cu pași repeși spre decădintă.

Din această cauză atât păgânii, cât și elevii școlii neoplatonice denunțiau pre creștini înaintea împăratului.

Preoții păgâni îi spuneau adecă împăratului, că jertfele, pre cari le aduc ei ȝeilor, nu au nici o putere, până când adecă densus tolereză pre creștini; ȝr împăratul fiind om superștițios, carele nu începe nici un feliu de acțiune de stat, fără a consulta pre preoți și semnele, ce se arȝtau cu ocașiunea jertfelor, după timp se arȝtă aplecat a asculta aceste denunțări și a începe o acțiune în contra creștinilor. Va fi contribuit și acȝstă împrejurare, ca Dioclețian cătră capȝtul domniei sale să și schimbe ținuta de mai nainte față de creștini. După tȝte semnele însȝ adevȝratul motiv pentru care a pornit Dioclețian o gȝnă atât de înfricoșată în contra creștinilor, așa ni-se pare noue, că a fost altul și anume :

Dioclețian, precum a fost condus de o parte de superștiționile păgâne : tocma așa a fost de altă parte condus de ideia de a-se impune posterității prin înoiri și lucrări de trăiniciă, prin cari să asigureze domnia și puterea statului roman în contra destrămării din partea barbarilor și din partea corupțiunii interne. Condus de acȝstă ideeă Dioclețian a făcut o nouă regulare a succesiunii la tron, a luat la 286 de coreginte pentru partea occidentală a imperiului pre Maximian, ȝr la anul 292 înca doi Cesari, și anume pre comandantii trupelor : Constanțiu Chloru și pre ginerele său Gelleriu, ȝr sieși și-a rezervat puterea supremă în stat, dechiărându-se de reprezentant al tatălui ȝeilor pre pământ în credința de a clădi în inimile cetățenilor prin acȝsta fundamentul neatacabil al puterii de stat și luând numele de J o v i u s .

Succedând lui Dioclețian înoirile pre terenul politic prin regularea succesiunii la tron, — și-a propus a-le sigila prin unitatea religiunii, și anume prin tendența : de a asimila modul de gândire și acțiune al tuturor cetățenilor imperiului prin suprimarea religiunii creștine și religiunii de stat păgâne în vechia ei putere și splendȝre.

Pentru realizarea acestei tendențe după lungi consultări, cari au ținut aprȝpe întrȝga iȝrnă dintre anii 302 spre 303, împăratul Dioclețian a emis după descrierea lui Lactanțiu în 24 Februarie, ȝr după Eusebiu în Martie 303 un edict, prin carele a dispus, ca : „bisericile creștine să-se darȝme, și scrierile sfinte ale creștinilor să-se ardă.“ Începutul s'a făcut cu biserica din Nicomedia, unde pre atunci era reședința curții împȝrătesci. Dela darȝmarea bisericilor, furia gȝnei s'a estins și asupra creștinilor, și anume la început mai atâtai asupra acelorora, cari erau în funcțiuni la curtea împȝrătescă și în alte funcțiuni și demnități de stat, față de cari s'a dispus, că dacă nu vor jertfi ȝeilor statului să-și pȝrdă oficiile, și să fiă lipsiți de ori ce beneficii, sau precum se

esprimă Lactanțiu : „incontra acȝstora să fie valabilă ori ce cercetare, dar dȝnșii să n'aibă drept a-se plânge pentru nici un feliu de nedreptate.“

După acȝsta urmă în curȝnd un al doilea edict, prin carele împăratul dispunea, ca membrii ierarchiei să-se constringă cu tȝte mijlȝcele să jertfȝscă ȝeilor păgâni. Acest ordin s'a executat cu tȝtă strictȝta, așa încât tȝte temnițele se umplură cu fețe bisericesci.

Dela funcționarii de stat și dela fețele bisericesci gȝna s'a estins apoi printrun decret emis în anul 304 asupra tuturor creștiunilor. Prin acel decret s'a dispus, ca creștinii din tȝte părțile să jertfȝscă ȝeilor, și cei ce vor jertfi, dacă vor fi condamnați de mai nainte la temniță, să-se elibereze, ȝr de nu vor jertfi, să-se supună la cele mai aspre chinuri fără nici o cruțare“ (Eusebiu 86.) În legatură cu edictul acesta coimperatul Maximian a dispus ca să-se provȝce cu numele tȝți creștinii, ca se jertfȝscă, și să se pȝrte registru formal despre cei cari au jertfit, și despre cei cari n'au voit să jertfȝscă.

Cu chipul acesta s'a procedat mai departe, așa încât încă în anul al doilea al acestei gȝne s'a proces la torturi și osândirea la mȝrte a creștinilor, cari nu voiau să jertfȝscă ȝeilor.

Din momentul acesta începe a-se areta în tȝtă splendȝrea lui spiritul creștin. Funcționarii de stat, încredințați cu siluirea creștinilor ca să jertfȝscă ȝeilor, erau astfelii înștruiți, că dacă vre unul dintre creștini ar asista numai în mod passiv din propria sa voie, sau chiar dus cu forța, să-se privȝscă de convertit la religiunea păgână. Ba s'au întȝmplat casuri multe, că creștini duși cu forța ca să jertfȝsca idollilor, dacă începeau a protesta și a dechiara, că nu sciu de idollii păgâni, îi-sileau cu forța să tacă, ca astfelii se-ii pȝtă trece în registre ca păgâni.

Creștinii erau atât de rezoluți, încât nici un feliu de forța nu-ii putea face, ca să-se apropie de jertfe, și mai bine prefereau mȝrtea, decât se cadă în acest pȝcat.

În fața acestei rezoluțiuni, puterea de stat a proces la mijlȝcele estreme de forță, și anume : creștinii se aruncau în temniță, se chinuiau, cu bătăi, cu fȝme, cu sete, cu rumperea cȝrnii de pre corp, și apoi cu osanda la mȝrte, cu sabia, prin strȝng, prin predarea la fieră sȝlbatică, prin aruncarea lor în foc și în apă. Gȝna sa estins în întreg imperiul roman, și creștinii se omoreau în masse. Se întȝmpla, precum spune Eusebiu, că în unele orașe se omoreau și câte o sută de creștini pre ȝi, — așa „incât și călăii, cari executau mȝrtea, se oboseau, și trebuiau, ca se fiă schimbați prin alții.

În fața acestor torturi, creștinii s'au portat cu o rezoluțiune, carea punea în uimire pre cei ce înșcenaseră acȝstă crȝncenă gȝnă. Adesea se întȝmpla,

că creștinii, când li-se cetea sentința de moarte începeau a rîde și a-se bucura, și mergeau la moarte, cântînd psalmi și cântări de laudă Domnului Celui Atotputernic. Un adevărat eroism au dezvoltat femeile. Ca se scape, și se nu fiă rușinate de gonitorii păgâni multe s'au sinucis singure, aruncându-se în ascuțitul sabiei, sărînd în apă, sau aruncându-se după coperișele caselor, așa încât, precum scrie Eusebiu „lumea a putut vedé, și s'a putut convinge, că pre pamént există numai un singur bun, carele între nici un feliu de împrejurări nu p ó t e f i biruit; și acest bun unic este: v i r t u t e a c r e ș t i n é s c ă. (Eusebiu 8. 14). Creștinii nu numai că nu se fereau de moarte, ci din contră era, și se privea de eroism al spiritului creștin a-se dechiăra pre sine în fața gonitorilor de creștin gata în tot momentul a-și da viața torturilor și morții pentru crucea și evangelia Domnului și pentru onórea de a porta numele de creștin.“ Istoricii Lactanțiu și Eusebiu descriu multe casuri de această natură foarte caracteristice. Din acestea înregistrăm aci următoarele:

Eusebiu scrie că a vėdut cu ochii în Egipt casul, că enunciând judecatoriul sentința de moarte asupra unor creștini, — alții dintre ascultători s'au dus înaintea lui — dechiărându-i că și ei sunt creștini. În Cesarea, pre când unii creștini erau predați fiérălor sėlbătice, 6 tineri creștini mergu cu mănile legate, ca semn că sunt gata pentru moarte înaintea judecatoriului, și-i spun, că și dēnșii sunt creștini. Tot în Cesarea s'a întemplat, că pre când președintele gonitorilor din acest oraș jertfea ȃeilor, un tiner în vėrstă de 20 de ani s'a dus la dēnsul, și i-a ȃis, — sė nu jertfescă Demonilor, pentru ce a fost apoi supus celor mai mari chinuri și omorit. Un tiner creștin, cu numele Paulus condamnat fiind la moarte, înainte de esecutare a cerut se-i-se lase puțin timp, ca sė-se róge lui Dumneȃeu. Dandu-i-se acest timp a început sė-se róge mai ăntăi pentru comunitățile creștine, ca Dȃeu sė-le dea în curėnd pace și libertate, apoi pentru evrei și păgâni ca sė vină la cunoșcința religiunii celei adevărate, în fine s'a rugat pentru împėratul, pentru judecatoriul, carele îl-osândise, și pentru călăul, carele sta cu sabia scósă lângă dēnsul, și pentru toți, cari erau de față. Terminădu-și rugăciunea își dete capul călăului, și rėmase îndată mort. S'au întemplat apoi și casuri, că creștinii duși fiind cu forța ca sė-jertfescă ȃeilor, mai bucuros își puneau mănile lor în foc sė ardă, decăt sė arunce tămăia pre focul de jertfă.

Spiritul și tinuta dezvoltată de creștini în această gónă a produs o adevărată spaimă în păgâni, așa încât, precum scrie Lactanțiu „focul aprins de această gónă s'a stins prin sėngele vėrsat de creștini.“

Opt ani de ȃile a ținut această cumplită gónă, după care Dumneȃeu a voit, ca sė-se emită în 30 Aprilie anul 311 un edict de toleranță, subscris de Galleriu, Constantiu și Liciniu, prin carele se enunciă, și

se dispune de cătră puterea de stat pacea religioasă.

Acest edict din punctul de vedere al istoriei și dezvoltării bisericei este de un deosebit ănteres. El adeca constată următoarele, și anume:

a) Góna asupra creștinilor s'a pornit sub Dioclețian sub pretextul, că așa ar fi pretins ănteresele statului, că creștinii sė-se lase de religiunea lor, și sė-se întórcă la ăședemintele vechi ale Romii păgâne;

b) Creștinii cu tótă asprimea góniei în marea lor majoritate au rėmas neclatiți în credința lor, și tótă vėrsarea de sange s'a dovedit de o ăncercare fără folos și zădarnică;

c) Statul are trăbuință pentru existența și dezvoltarea sa și de ajutorul Dumneȃei creștinilor.

Și deci edictul de toleranță, de care vorbim, când asigură creștinilor pacea și liniscea, tot de odată le cere, că sė-se róge cătră Dumneȃul lor pentru bună starea împėraților și a statului, ca astfel binele public sė-nu se vateme din nici o parte.

Terminănd această espunere a cumplitiei góniei pornite asupra creștinilor de împėratul Dioclețian și continuată de următorii lui timp de opt ani; și privind asupra consecințelor, ce le-a avut asupra celor goniți și asupra gonitorilor constatăm următoarele:

1. Nu cei goniți, ci gonitorii sunt biruiți.
2. Omul și puterea omului în această gónă se pune în luptă cu Dumneȃeu, pentru ca dreptatea lui Dumneȃeu sė-se arete în lume în tótă splendórea ei, și omul sė pótă se-o cunoșcă.

3. Asimilarea și homogenitatea ómenilor în modul lor de gāndire și acțiune nu se póté efeptui prin foc și sabia, ci prin convingere, și anume numai prin convingerea, pre carea o póté produce în inima omului și în inimile ómenilor cuvėntul și voința lui Dumneȃeu.

Constatănd aceste sperăm, că am avut dreptate, când la începutul acestui articlu am enunțiat, ca: vremile și vremurile au multă înriurință asupra omului; dar rola decizėtóriă asupra lui o are numai puterea lui de rezistență ăncotră vremilor și vremurilor și capacitatea lui de a-se desvolta și a trăi prin sine însuși în spirit creștinesc.

Lecțiuni din Gramatica limbei Romăne.

Publicănd eu tot sub acest titlu unele observări asupra cãrții d-lui Ilica, a urmat în Nrul trecut din „Biserica și Șcóla“, reflecțiunile d-sale.

Și din acestea sė vede cât de colo, că d-l Ilica, de și primesce cu mulțămítă observările mele, totuși s'a supărat foc pe mine; ér urmarea e, că s'a făcut ăndrăzneț și totodată și fórté curagios, ca

să nu ȳic alt cum. Nu e vorbă, însușirile acestea sunt bune, dar numai până atunci, până au o ȳintă nobilă, căci la din contră, mai totdeuna strică. ȳic e îndrăzneț și curăȳios, pentru-că d-sa merge cu acésta până acolo, de și indirect, dar susține, că eu și alții ca mine, nici că propunem Gramatica în școlele năstre. Nu înțeleg însă, cu ce drept și pe ce basă vine d-sa să afirme acésta. Aȳ face d-sa deducțiune numai de acolo, fiind-că eu nu dau în mâna băeților manual, ca să învețe regulele din el? Atunci 'l înțeleg pe d-l Ilica!

Gramatica se propune în școla poporală, ca băeții, la vremea lor, să scie vorbi și scrie bine. Și apoi aici nu împărtă, folosi-tu-s'a ori nu manual în școlă; destul e numa', ca aceia să scie vorbi și scrie bine. Și am speranță, că nici d-l Ilica nu va susține, că Gramatica nu s'ar puté învăța în școlă fără manual. Căci să-mi spună d-l Ilica, de unde s'a luat materialul, care să cuprindé în manual? Au nu din vorbire? Și decă da, atunci pentru ce se nu me folosesc eu și băeții mei de cartea cea mare — de vorbire, din care pot alege ce e mai bun și mai corespundător priceperii băeților? Și apoi băeții, ei singuri, cu ajutorul învățatorului, au se estragă regula din exemple, ér nu să li-se dee regula de a-gata, din carte. Căci acésta e, d-le Ilica, adevărata activitate spirituală și nu aceea, că i-se va da băetului cartea în mână, spre a învăța de rost regulele din ea. Odată, decă băetul înțelege cele esplicate, n'are lipsă de a mai învăța regula de rost, căci acésta e deja în memoria lui. Da, înțeleg s'o învețe atunci, când se pune pond pe forma și nu pe cuprinsul celor esplicate.

Băetul, având cartea în mână și încredându-se în ea, nu totdeuna e cu deplină atențiune la esplicările învățatorului și ér învățatorul încredându-se, că băetul va găsi acelea și în carte, pôte nu va esplica deplin materia prelăsă. De aici apoi ne înțelegând băetul cele esplicate, caută să învețe regulele din carte. Alt-cum e, când lipsesce cartea. Aci învățatorul va fi cu mai mare băgare de séma la esplicare; va esplica de așa, ca băeții să înțelegă de plin; ér băetul va fi cu mai mare atențiune, ne având înce-și pune încrederea. Și că acésta e așa, am se-o dovedesc chiar cu d-l Ilica. D-sa ȳice la finea cărții: „În fine mai observ, că la finea cărții voiam să adaug conspectul mehanic al declinațiunilor și conjugățiunilor; dar temându-mé, că uniȳ colegi vor luneca iar în gresélă de a deprinde eleviȳ esclusiv cu declinațiuni și conjugățiuni săci — de astă-dată le-am lăsat afară.“ Ei, bine, d-l Ilica le-a lăsat afară, temându-se, ca nu cumva băeții să-le învețe ca papagalul. Atunci aș voi să-mi spună d-l Ilica, că de unde se-lé învețe acestea băeții?! Nu cumva din cartea cea mare — din vorbire?

Și decă acésta se pôte și încă cu mai bun succes, atunci pentru-ce să nu-se învețe și cele lalte tot pe acésta cale? Și decă d-l Ilica se teme, că învățatorii vor luneca în gresélă prin adaugerea conspectului mehanic al declinațiunilor și conjugățiunilor, pentru-ce să nu am și eu drept a-mé teme, că prin edarea ästor fel de manuale, tot în acésta gresélă vor cădé și la predarea celui-alalt material din Gramatică; și éra: decă d-l Ilica află mai bine a învăța acestea numai din esplicările învățatorului, pentru-ce să nu fiu și eu în drept a ȳice, că și cel-alalt material s'ar poté mai ușor preda pe calea acésta. Eu, cel puțin așa sum de credință, că și d-l Ilica le scie acestea; d-sa însă, pare-mi-sé, că a învățat o școlă, din care, pentru a eși d-sa cu a-le sale de asupra, află de bine a ȳice, că cela nu propune Gramatica ca și d-sa, ori n'o propune de fel, prin urmare nici că ar fi competent a face observari asupra celor scrise de d-sa. Nu e vorbă, e bună apucatura acésta!

Dar se las cestiunea acésta la o parte.

Fapt e, că se folosesc și manuale de Gramatică în școlele poporale. E deci de dorit, că acestea, decă se folosesc, să fie scrise numai cât să pôte la înțeles și conform priceperii băeților. De aici apoi am purces, când am publicat observările mele asupra cărții d-lui Ilica. D-sa însă, pentru, a-mé combate, nu află alt-ceva, de cât a-mi arunca în ochi cât de colo: pentru-ce nu ȳi-ai făcut observările asupra cărții celuia și celuia, cari au scris mai réu ca mine. Ér pentru a susține, că materialul din cartea d-sale e bine împărțit, ȳice, că ar vrea să șcie, cum propun eu materialul din Istoria Biblică. Că dóră nu metoda acesta îl folosesc d-l Ilica la predarea Gramaticii! Unul e metoda aici și altul e metoda la predarea Istoriei. Vorbirea e un întreg, care se pôte împărți în mai multe părți mici și ca atare, se pôte împărți în lecțiuni cât de multe. Și eu așa cred, că nici d-l Ilica nu va îndrazni a susține, că materialul din cartea d-sale nu s'ar fi potut împărți în mai multe lecțiuni. Și ca de ilustrare, nu voiu merge mai departe, ci voiu sta la materialul din clasa III. Aci voiu deschide la pagina 11 lecțiunea 12, unde se prelege băeților despre adiectiv. Fôrte bine! Cu atât însă nu e destul, ci, tot cu acésta ocaziune, li-se mai esplică și despre verbul ajutător „sum;“ ér pe de asupra, ca să fie cu vêrf, li-se mai prelege și despre conjugarea acestui verb în cele trei timpuri principali. Și apoi nu se predau aici mai multe lucruri de odată? Adiectiv, verb ajutător și conjugarea lui! Ageră capacitate trebuie se mai aiba băeții d-lui Ilica. Nenorocirea e însă, că nu toți băeții sunt de aceiasi capacitate, ér, după cum se vede, d-l Ilica n'a luat în considerare, că vor fi existând băeți și de o capacitate mai debilă. Și ôre materialul acesta nu s'ar fi potut împărți în mai multe lecțiuni?

În ce privește observările mele făcute în special, am numai de a mai dice, că de și esplicarea s'ar face a 99 oră, și atunci are să se facă numai la locul potrivit, deca dorim progres. Er în ce privește definițiunea despre ființe, eu am dis, că mai potrivit și mai la înțeles ar fi pentru băeți a dice: ființă numim tot ce se mișcă. Înțeleg acelea, cari se pot mișca dintr'un loc într'altul. Așa, după cum s'a publicat, nu eu, ci On. Redacțiune a aflat de bine a definia astfel.

Aici însă nu pot a nu face o mică observare d-lui Ilica. D-sa dice, că după difinierea ființei, după cum a făcut-o d-sa, dovedesce, că e bun creștin. Eu nu cred că d-l Ilica să fie de credință, că creștinul adevărat are să fie judecat după cele-ce dice; faptele arată pe creștinul adevărat. De alt-cum fie sigur d-l Ilica, că nime nu-i va crede, că e bun creștin, când va auzi, că d-sa susține, că boul e, ca ființa, însuflețit; mai respicat: că boul are suflet!

D-l Ilica trebuie mai înainte să învețe pe băeții d-sale logica, deca e vorba să înțelegă și să știe, că sunt și cuvinte de acelea, de cari folosindu-te, fți-lasă destulă ușită, ca să poți scăpa. Adeca să fiu înțeles: cuvinte de acelea, al caror înțeles e vast; deca voesc îi dau înțelesul ăsta, deca nu, nu. Ori unde se pot folosi astfel de cuvinte cu înțeles general, numai în școla poporală nu; și mai ales atunci, când avem cuvinte al căror înțeles corespund deplin cugetării, ce voim a-o exprima.

Și în fine, pentru-că d-l Ilica să nu fie de credință, că eu caut nod în papură, voiți mai întorce o frunză din cărticica d-sale. Aici, cum întore frunza daș de lecțiunea a 2., în care se prelege despre subiect. Și etă cum: „Când voim să facem o dicere trebuie să luăm un nume de lucru ori de ființă; a-cel nume va fi o parte din dicere, și se numește subiectul dicerii; deci: subiect numim o parte a dicerii despre care vorbim. Aici e esplicarea și definițiunea subiectului. Si cum se fac acestea? Mai înteu ia un nume de ființă ori lucru și dice că acela e subiectul dicerii și când colo, la estragerea, respective formularea regulei, nu dice, că subiectul e nume de lucru ori ființă, ci definiță așa, după cum se cuvine: subiectul e o parte din dicere, despre la care vorbim. Și cine e în stare să susțină, că, după esplicarea ce o face d-l Ilica, cu ajutoriul celui mai isteț învățator, ar potè ajunge băetel la definițiunea, pe care o face d-l Ilica? D-sa esplică într'un chip și definiță în alt chip. Mai confusă esplicare, deca în faptă e esplicare, nici că ne potem închipui!

Iuliu Groșoreanu,
învățatorin.

Act de donațiune.

Binecuvântându-mă Dumnezeu cu stare materială bună, și dorind a-i mulțumii și eu după puterile mele, și vedându-mă nu numai înaintat în etate, dară și fără descendenți din sânul meu, ca nu cumva să mă surprindă, mórtea mai înainte de ce mi-ași fi implinit și ultima mea dorință față de sânta biserică romană gr. or. din Comuna mea natală Pecica-română, ai căreia fiu credincios am fost totdeauna. — de bună voia mea m'am decis a face următoarea

Donațiune:

1. Donez irevocaver și pentru totdeauna bisericei noastre române gr. or. din Comuna mea natală Pecica-română pământul așa numit „Sălașie“, suscept în protocolul cărții fundnarie pentru Pecica română sub Nr. 408. A. I. 14. numărul parcelei (4250—4252/b. 1.) în estensiune de 2 jugere $896\frac{1}{4}\square^0$, rezervându-mi dreptul de usufruct până ce voi trăi, și investind acest drept pe biserică numai după mórtea mea; cedez însă prin acesta sus numitei biserice dreptul de a se intabula ca proprietară pe acea realitate încă acum, pre lângă asecurarea usufructului pre durata vieții mele.

2. Pentru cazul când pământul espus sub punctul 1 la ziua morții mele ar fi séménat, eventual dat în arendă, rodurile și respective prețul de arendă al aceluia încă cad în favorul bisericei fără de nici o restrîngeré.

3. Scopul acestei donațiuni este ca din venitul curat anual al acestei realități, după detragerea contribuțiunei regesci de stat, a celei comunale și al oricărui soi de dare, să se capitalizeze în decurs de mai mulți ani pentru crearea unui fond, carele împreună cu realitatea donată va porta numele: „Fundațiunea lui Georgiu Tigu.“

4. Imediat după mórtea mea dispun a se scóte din venitul curat al pământului donat o sumă de 20 fl. Doueșeci florini v. a. asemenea și în ceialalți ani următori pentru totdeauna pe lângă observarea strictă a dispozițiunilor din punctele 8. și 9. cu următoarea menițiune:

a) Preoțimeii locale pentru pomenirea mea și a părintilor mei reposați Constantin Tigu și Ioana Tigu născută Teretean la liturgiile de peste an, cum și pentru participarea la parastasul anual, ce se va celebră în tot anul la ziua Sântului Georgiu, pentru odihna sufletului meu, să i-se estradee din partea epitropiei parochiale manipulante o sumă de 10 fl. Dece florini v. a. până atunci, până când vor intra în vigóre dispozițiunile mele din punctele 8. și 9. carea sumă preoțimea noastră o va împărți întré sine în părți egale anualmente.

b) Învățătorilor nostri pentru participarea la parastas să li-se estradee irevocabil și pentru totdeauna o sumă de 4 fl. Patru florini v. a., ce se va împărți între dênșii în fiecare an érași în părți egale.

c) Cinci prunci scolari ministranți la parastasul meu vor primi 1 fl. Un florin v. a., ce se va împărți între dênșii în fiecare an érași în părți egale.

d) Pentru restul de 5 fl. Cinci florini v. a. epitropia parochială va îngriji cu ocasiunea celebrării parastasului meu, ca se aprindă lumini în Sfeșnice și candelabre, și să se împărtășcă între credincioșii asistenți la parastas.

5. Suma destinată sub punctul 4. să va distribui și atunci, dacă ziua morții mele ar căde după ziua Sântului Georgiu ori când până cu finea anului respectiv solariu, având preoțimea pentru remunerățiunea atinsa în punctul 4. a celebra parastasul usuat de șese săptămâni într'u pomenirea mea.

Restul ce ar resulta în fiecare an după detragerea speselor proveđute și specificate în punctele 3. și 4. doarese să se capitalizeze până atunci, până cându venitul curat anual al fundațiunei mele va fi de 300 fl. Trei sute florini v. a. din carele apoi una terțialitate — în cas de lipsă — să se întorcă pentru cumpărarea de ornate bisericesci, prapori, sfeșnice, potir, ori alte obiecte trēbuincioase, după cum va afla de consult Comitetul parochial în frunte cu preoțimea noastră locală, ăra două terțialități să se adauge la capitalul fundațiunei.

Obiectele cumpărate din venitele fundațiunei mele au să se petrecă separat în inventariul fundațiunei mele, și încât s'ar cumpăra obiecte de argint ori aur, pe acelea să se graveze numele meu, respective al fundațiunei mele.

7. Când capitalul fundațiunei mele va fi de 500 fl. Cinci sute florini v. a. dispun ca din interesele aceleuia 10 fl. Diece florini v. a. să se folosescă în tot anul pentru cumpărarea cărților trēbuincioase pentru pruncii sēraci și orfani dela scōlele nōstre confesionale române gr. or. din Pecica-română.

8. Proporționat cu creșterea fundațiunei mele va creșce și remunerarea preoțimei specificată în punct. 4. lit. a) pentru totdeuna și fără de nici o restrîngere din partea nimenuia, și a nume așa, ca urcându-se venitele fundațiunei mele din arendile pământului și cu capitalul la olaltă la suma de 500 fl. cinci sute florini v. a. preoțimea noastră în locul celor 10 fl. din punctul 4. lit.) a) va primi anualminte o remunerare de 20 fl. douăzeci florini v. a. până atunci, când capitalul fundațiunei va atînge cifra de 1000 fl. una miia florini v. a. venit curat anual, și când vor fi aplicate dispozițiunile de sub punct. 9. al acestui act de donațiune.

9. Când venitul curat anual al fundațiunei mele va fi de 1000 fl., una miia florini v. a. ori mai mult, șese părți din dece să vor distribui anualminte și totdeuna esclusiv numai pentru ameliorarea dotațiunei preoțimei nōstre române gr. or. din acēstă comună, ăra patru din dece părți să vor întorce ărași esclusiv numai spre scopuri curat bisericesci conform dorinței și dispozițiunei mele de sub punctul 6. și 7., cu adausul, că pruncilor sēraci atunci li se vor cumpăra anualminte cărți în suma de 20 fl. douăzeci fl. v. a. și anume din cuota ce cade pre partea bisericeii din celea patru părți din dece.

10. Incât nu ar subservá trebuințele bisericesci enumerate în punct. 6., suma neintrebuințată se va adauge din an în an la capital, și se vor susține și aplica dispozițiunile de sub punctele 8 și 9.

11. La tōte debaterile ce privesc fundațiunea mea, preoțimea noastră locală va avé și vot decisiv în comitetul parochial, pe carele prin acēsta 'l-și designez de esecutor al datorințelor și dispozițiunilor mele depuse în acest act de donațiune.

Comitetul parochial, în frunte cu preoțimea noastră va decide în tōte afacerile fundațiunei mele cu maiori-tate de voturi, i-se interđice însă pentru totdeuna de a alterá dispozițiunile mele din punctele 4. lit. a) 8. 9. și 10., cari nici când nu vor putē forma obiect de disputa ori înterpelare, ăra facēndu-se înterpelare, aceea se va întelege totdeuna pre partea și în favorul preoțimei.

12. Fundațiunea mea are a se manipula separat de alte fundațiunei ori socoți bisericesci, avend a se face despre starea ei cu finea fie-carui an din partea epitropiei manipulante rațiociniu în modul cum se procede și cu celelalte socoți bisericesci.

13. Pentru asigurarea perpetuă a fundațiunei mele, dispun, ca capitalulu ce se va crea, să se depună spre fructificare în casse solide de păstrare, ori imprumutându-se pe lângă obligațiune, să se întabuleze și asecure la locul prim.

14. Când comitetul parochial ar aflá de consult și avantajos, ca să vëndă pământul atîns sub punctul 1., pentru ca din prețul aceleuia și din capitalul ce se va crea din arendile pământului, să se cumpere pe partea fundațiunei mele un complex mai mare de pământ, ori să investescă acel preț în alte realități ori papire de valōre, pe lângă aprobarea Venerabilului Consistoriu rom. gr. or. din Arad, pōte se o facă, dara numai atunci, dacă acelea ar fructifica mai bine ca însuși capitalul.

15. Venerabilul Consistoriu român gr. or. din Arad, ca for superior bisericesc, vá esercia dreptul de supra-veghiere asupra fundațiunei mele, și va îngriji ca dispozițiunile mele din acest act de donațiune se fie esecutate punctual.

16. Ioan Ardelean ca președinte și Ioan Evițian ca notariu al Comitetului parochial român gr. or. din Pecic'a română și în reprezentanța aceleuia, primesc cu mulțumită donatiunea făcută de conlocuitoriul Georgiu Țigu, și se învoesc ca realitatea descrisă în punctul 1. să se transcrie îndată cu drept de proprietate pre numele bisericeii nōstre române gr. or. din Pecic'a-română, și deodată cu transcrierea dreptului de proprietate pe partea bisericeii să se asecure și să se întabuleze ca sarcină și usufructul aceleii realități pre partea lui Georgiu Țigu pe durata vieții sale.

17. Spesele impreunate cu acēstă donațiune, precum și spesele de transcriere și cadența erarială, le suportă singură Comuna bisericescă română gr. or. din Pecic'a-română.

Care act de donațiune, al cărui'a una copie autentică se va subserne Venerabilului Consistoriu diecesan, după ce actul se va provede cu clausula de întabulare din partea auctorității de cartea fundarie din Pecica, spre păstrare în archiva consistorială din Aradu, după ce s'a cetit din Cuvēnt în cuvēnt, și s'a esplicat martorilor pre-

senți, invitați anume spre acest scop, s'a acceptat intru toate și fără nici o excepțiune atât din partea donatoriu-lui cât și din partea primitivilor, și s'a subseris.

Pecic'a-română la 3/15 Octomvrie 1892.

Înaintea noastră că martori:

Dr. Dimitrie Barbu, m. p.
paroch ort. rom. ca martore.

Stiopu Emanoil m. p.
jude comunal.

Nicolau Barbura, m. p.
notariu comunal, că martore.

Nicolae Ciugu, m. p.
epitrop bis., martore.

Figu George, m. p.
locuitoriu în Pecica-română.
că donatoriu.

Ioan Ardeleanu, m. p.
președintele comit. paroch.

Ioan Evtanau, m. p.
notariul comitetului parochial,
că primitori.

Acest act de donațiune se ia la cunoscință aprobată.

Arad, din ședința consistorială ținută la 19. Octomvrie v. 1892.

(L. S.)

Ioan Metianu, m. p.
Episcopul Aradului.

D I V E R S E.

* *Hirotesire.* Prea Sântia Sa Domnul Episcop diecesan Nicolae Popea cu ocașiunea Botezului Domnului a binevoit a hirotesi întru protodiacon pe secretariul consistorial Dr. Traian Badescu.

* *Darul de nuntă al damelor române principelui moștenitoriu al României.* Serviciul de masă pe care damele din societatea bucuresciană l'au comandat la Berlin pentru nunta principelui moștenitoriu, este espus în museul de arte de acolo. Din mijlocul unui pedestal oval, tabloul valurilor mării ușor mișcate, se ridică un templu, înaintea frontispiciilor acestuia jumătate în firide, stau deite, „amorului“ și „gloriei“ — figuri alegorice. Pe părții de alături se văd făclii aprinse pe altarul lui Hymen și deasupra acestora cuvinte de ale poezilor români. Peste templu dominază o fială aurită pe din lăuntru, peste care, cședată pe un disc, Fortuna încoronază totul. La dreapta și la stânga amorette cu trident și vâslă cârmuesc delfinul, care trage luntrea de scoică încărcată cu flori și fructe. Naiade scot șiruri de mărgelile din valuri și Tritone ce suflă ghiociei, conduc vasul. La mijlocul pedestalului, Amorette țin emblema după ce pörtă coróna regală a părechii tinere, ér' pe cealaltă lature se află literile „F. și M.“ Pe o panglică falfăitoare se vede de amëndoué părțile sentența: „Nihil sine Deo.“ O înscripție cu flori în limba română conține dedicațiunea dăruitórelor, și pe partea înversă e scrisă data căsătoriei: „10 Ianuarie 1803.“

* *Concert.* Corul vocal din Ecica-română va da în 24 Ianuarie v. (5 Februarie n. c.) un concert împreunat cu joc, în sala mare a „Bereriei domeniiale“ din pădurișă. Programul variat cuprinde piese alese din repertoriul d-lui Musicescu, arangiate în sextet mixt. După concert, jocul se începe cu „Hora“ cântată în cor (sextet) mixt. Inceputul precis la 8 ore séra.

* *Cea mai bogată universitate din lume.*

Cunoscutul archimilionar american, John Rockefeller, supranumit „Regele petroleului“ și întemeiatorul universității din Chicago—a dăruit acesteia acum de curënd încă un milion de dolari (5 milioane de fr.) Ast-fel, că multămită generosității sale, institutul acesta a primit dela el până acum 3 milioane 600,000 de dolari adecă 16 milioane de franci. Noul milion de dolari l'a dăruit Rockefeller în urma cererii directorilor universității, pentru terminarea grandiosului palat. În legătură cu universitatea se construesce o școlă de marină. Suma întrégă, care o posede universitatea din diferite daruri și legate, se ridică la 35 milioane de fr. Institutul acesta, înființat acum e anul, are 119 profesori și 600 de studenți. Despre Rockefeller se spune, că în ultimii trei ani a dăruit corporațiunilor și asociațiunilor americane și străine pentru scopuri culturale și de bine-facere 25 milioane de fr. Așa de bogată, cum e tinăra universitate din Chicago, nu e și nici n'a fost nici una din Europa.

* *Din Siberia la universitatea din Iași.*

Dilele aceste a cerut înscrierea la facultatea de drept din Iași un tinăr român din Basarabia care, când a terminat liceul acolo o fost exilat în Siberia pentru crima de a se fi găsit la densusul cărți românesci. În Siberia a fost ținut trei ani în celulă, și apoi alți șesé ani în Siberia Orientală, unde s'a și însurat cu o româncă deportată politică care și făcea pedépsa în acea localitate. Sunt abia trei luni de când și-a terminat în Siberia pedépsa de 9 ani la care fusese condamnat.

* *Rassă nouă de șerpe.* Doctorulu Gardner, care călătorește pentru studiile sale sciințifice în Mexic istorisesce, că a găsit atérnat de un arbor un șerpe lung de 37 picioare, adecă 11 metri și 27 centimetri și că ar trebui doi puternici cai spre a-l puté târi afara din locul unde stă acest șerpe. — Circonferența acestei gigante reptile era așa de mare, că în intestinele sale se găsiră ósele și carnea unui cal într'o stare de înaintată digestiune. Doctorul Gardner este de părere că acest patruped a fost înghițit întreg de reptilă. El zice că de când este în Mexic și face cercetări științifice a vedut șerpi, boa, pitoni etc. de o lungime de 14 și 20 de picioare, dér că nici-odată nu s'a găsit în fața unui asemenea monstru. Gardner crede că șerpele acesta gigant a crepat din causă că se îndopase prea mult cu calul ce înghițise.

* *Sfășietă de lupi.* Lui „Branik“ i-se scrie din Oravița, că o fată de 19 ani a plecat pedestru dela Oravița la orașul din apropiere Stejermarck, ca se tîrguésca albituri. La jumetate de drum însé, lupii — ce în urma zăpedei mari stau turme prin păduri — i-au eșit nenorocitei fete în cale și o máncară complet, încât mâne și trecătorii i-au aflat numai picioarele în ghetete. Nenorocita fată avea se-și țină Dumineca viitóre cununia cu un tinăr, cu care deja era logodită. Prin părțile acelea, i-se mai scrie numitei foi, lupii s'au imulțit grozav și nu odată îndrăznesc a intra chiar și în ogrădile sătenilor.

INVITARE DE PRENUMERAȚIUNE

LA

„BISERICA și ȘCOLA.”

Foia bisericească școlastică, literară și economică.

Cu începutul anului 1893 stilul vechi deschidem a bonament nou la „Biserica și Școla.”

Rugăm pre toți domnii abonenți de până acum, cari doresc a avea foia noastră și pe viitorii, se binevoiescă a tramite la „Tipografia diecesană” prețul de prenumerațiune care e:

PENTRU AUSTRO-UNGARIA:

PE UN AN 5 fl. — cr.
 „ 1/2 „ 2 fl. 50 cr.

PENTRU ROMÂNIA ȘI STRĂINĂTATE:

PE UN AN 14 franci.
 „ 1/2 „ 7 fr.

Sprîjinul moral și material, de care până acum s'a bucurat foia noastră, ne îndreptățește a spera, că și în viitorii vom fi îmbrățișați de asemenea simpatii călduróse precum și de bunăvoința nestrămutată a On. Public cetitorii.

Redacțiunea.

Dintre opurile apărute în tipografia diecesană rom. greco-orientală din ARAD,

se pot procura următoarele:

Istoria pedagogiei de *Dr. Petru Pîpoș*, prof. Prețul 2 fl.
Conferințe publice, editura Asociațiunei naționale Aradane. 1892. Prețul 80 cr.

Lecțiuni din Gramatica limbei române, pentru școle populare, de *Ioan Ilica*, învățător. Prețul 25 cr.

Colinți și Căntece populare culese de *T. Daul*, inv. Preț. 25 cr.

Metodica școlii populare de *Dr. Petru Pîpoș*, profesor. — II. Partea spețială. — Prețul 1 fl.

Didactica pentru elevii institutelor pedagogice, de *Dr. Petru Pîpoș*, profesor. — Edițiunea a doua — Prețul 70 cr.

Curs practic despre cultivarea pomilor și a frăgarilor, lucrat după a lui *Paul Gönczi*, pentru învățători și privați de *Ioan Pop Reteganul*, învățător. — Prețul 30 cr.

Eticheta — studiu social, de *Iosif Ioan Ardelean*, paroch rom. gr. or. — Prețul 60 cr. v. a.

Cuvântări bisericesci și funebrali de *Iosif Ioan Ardelean*, paroch român gr.-or. — Prețul 1 fl. v. a.

Fabulele lui D. Cichindeal, de *Ioan Russu*, fost paroch al Aradului. Prețul 1 fl.

Compendiu de Geografie Universală, pentru școlele medie și preparandiale de *Teodor Ceontea*, profesor (edițiunea a II-a. cu figuri originali intercalate în teest). Prețul 1 fl. 50 cr.

Aritmetica generală și spețială. Manual didactic elaborat în usul preparandiilor (școlilor comerciali și medie, cum și a tuturoru privaților) de *Teodor Ceontea*, prof. Prețul 1 fl. 50 cr.

Detorințe și direpturi, de *Dr. Giorgiu Popa*, Prețul 40 cr.

Florile Inimei, „Poesii” de *Isaia B. Bosco*. Edițiunea tipografiei române a diecesei Aradului. Prețul 80 cr.

Istoria Naturală, pentru școlele elementare de *Dr. Paul Vasiciu*. Prețul 45 cr.

Compendiu de Pedagogie, de *Dr. Lazar Petrovicu*. Prețul 1 fl. 50 cr.

Despre legume, plântarea și creșterea lor de *Nicolau Avram*, învățător în Totvaradia. Prețul 60 cr.

Istoria biblică, adeca testamentul vechiu și nou. Pentru școle populare. Edițiunea III. de *Dr. G. Popa*. Prețul 10 cr.

Legea despre „pensionarea învățătorilor” tradusă și esplicată de *Blasiu Codrean*, învățătoriu. Prețul 1 fl. 05 cr.

De la 10 exemplarie deodată comandate și solvite, se dă unul (1) rabat, din ori care op, și expedate franco prin postă. — Iar câte 1 exemplar singuratic comandat, rogăm a se adauge încă 5 cr. pentru expediție (franco.)

CONCURSE.

Pentru deplinirea parochiei **Sêrbesti** cu **Verzariul de jos**, conform conclusului consistorial gr. or. din Oradea-mare de sub Nr. 1472 a. c. Se escrie concurs cu termin de 30 de zile.

Dotățiunea este:

1. În Sêrbesti: birul preoțesc câte 1 fl, dela casă și stólele usuate.

2. În Verzariu: asisderea câte 1 fl, dela număr și stólele preoțesci.

Numărul caselor în ambele comune e 135.

Fiitoriul preot va avea a locui în comuna Sêrbesti.

Recursurile vor fi a-se trimite la subscrisul până la 6 Februar v. 1893. în Beiuș.

Beiuș, 31. Dec. v. 1892.

Pentru comitetele paroch.:

Vasiliu Pap, m. p.

protop. Vașconlui.

